

Rybníky pri Uzovskom Šalgove - významné nocovisko migrujúcich lastovičiek obyčajných (*Hirundo rustica*) v Šarišskej vrchovine

Miroslav Fulín & Peter Krišovský

¹ Východoslovenské múzeum Košice, Hviezdoslavova 3, SK - 040 01 Košice; e-mail: miroslav.fulin@osmuzeum.sk

² Východoslovenské múzeum Košice, Hviezdoslavova 3, SK - 040 01 Košice; e-mail: peter.krisovsky@osmuzeum.sk

Abstract v angličtine! (písmo: Palatino Linotype; 7,5; normálne; zarovnanie textu naľavo aj napravo; riadkovanie 1,0)

Key words lastovička obyčajná, nocovisko vtáctva, Uzovský Šalgov, rybníky

Úvod

Uzovský Šalgov sa nachádza v okrese Sabinov, tri kilometre západne od Sabinova. Rozprestiera sa na rozlohe 643 ha, má 604 obyvateľov a 188 domov. Obec a rybníky ležia v Spišsko-šarišskom medzihorí v nadmorskej výške 365 m n. m. Zo západnej a severnej strany je chotár obce lemovaný výbežkom hrebeňa Bachurne. V roku 1933 tu z dôvodu riešenia nedostatku potravín dal majiteľ veľkostatku Imrich Péchy v údolí potoka Šalgovec, východne od obce, vyhlbiť 11 menších rybníkov a kačičiareň. V rokoch 1945 – 1955 zostali rybníky opustené. Od roku 1956 sa dostali rybníky do štátnej správy. K ôsmim rybníkom boli vybudované kačičiarne, ktoré v roku 1960 nahradili liahne a kuríny pre sliepky. Po roku 1970 chov sliepok upadol a rybníky začali chátrať. Ani snahy o rekonštrukciu v roku 1975 či aktivity Miestneho národného výboru známe ako „Akcia Z“ rybníky neoživil. V roku 2012 Obecný úrad z prostriedkov grantu Ekopolis vybuďoval okolo rybníkov náučnú trasu so šiestimi tabuľami a altánkom.

Metodika

Sústavu jedenástich rybníkov tvoria rozmerovo menšie rybníky do maximálnej veľkosti plochy 90x50m. Číslované sú 1 po 11 od vstupu do areálu. V súčasnosti sa nachádzajú v režime bez údržby sčasti alebo úplne porastené makrofytm. Voda potoka Šalgovec preteká rybníkmi a podľa momentálneho stavu stavidiel sa zadržiava v rybníkoch. Nízka vodná hladina vytvára vhodné podmienky pre rast trste obyčajnej (*Phragmites communis*) a pálky širokolistej (*Typha latifolia*). Rybník č. 3 má okraje porastené 2-3 m širokým pásom trste obyčajnej (*Phragmites communis*). Zo severnej strany je v rybníku hustý porast pálky úzkolistej (*Typha angustifolia*). V roku 2013 v rámci „skultúrnenia“ prostredia pri náučnej trase bola zlikvidovaná všetka trsť a krovitá vegetácia na hrádzi rybníkov č. 1, 2 a 3. V rybníkoch č. 1 a 2 je v súčasnosti sádka rýb.

V rokoch 2011 až 2014 sme realizovali odchyt a krúžkovanie vtákov nocujúcich na rybníkoch. Na lokalitu sme prichádzali hodinu pred západom slnka. Na hrádzi medzi rybníkom č. 2 a 3 sme postavili ornitologické siete v dĺžke 36 metrov (3 siete dĺžky 12 metrov). Siete sme stavali do výšky trste, aby sme minimalizovali odchyt škorcov, ktoré na nocovisko do trstiny prelietali nízko nad horizontom. K efektívnejšiemu odchytu lastovičiek sme od roku 2012 používali nahrávku lastovičieho spevu. Siete boli exponované približne 2 hodiny tj. do posledného zletu lastovičiek na nocovisko. Chytené vtáky sme krúžkovali krúžkami Krúžkovacej centrály Slovensko. Súčasne s odchytom sme zmapovali výskyt hniezdiacich párov lastovičky obyčajnej v obci.

Výsledky a diskusia

V rokoch 2011 – 2014 sme mapovaním hniezd zistili v obci hniezdiť 10 – 11 párov lastovičky obyčajnej. V uvedených rokoch sme vykonali v mesiacoch máj – september (1.5. – 8.9.) celkovo 78 odchytov na rybníkoch vo večerných hodinách (v roku 2011 – 23, 2012 - 13, 2013 – 25 a 2014 – 17 odchytov). Významným z hľadiska nocovania vtákov bol rybník č. 3. Spolu sme tu na hrádzi okružkovali 4 878 vtákov 32 druhov.

Dominantným druhom na nocovisku boli škorce obyčajné (*Sturnus vulgaris*), ktorých počet sme v období vyvedenia mláďat odhadovali na 3 - 5 tisíc jedincov za jeden večer. Tie obsadzovali v rybníku prednostne porast trste úzkolistej v severnej časti plochy. Po naplnení priestoru prelietali a nocovali aj v poraste trste obyčajnej na juhovýchodnom okraji rybníka. Druhým dominantným druhom je na lokalite lastovička obyčajná (*Hirundo rustica*). Z odchyteného počtu vtákov tvoril počet lastovičiek až 88 % (4 302 jedincov). Tretím významným druhom na nocovisku bola brehuľa obyčajná (*Riparia riparia*). Počet odchytených brehúl tvoril 7% z celkového počtu okrúžkovaných vtákov. Lastovičky a brehule zosadali na noc do úzkeho pásu trste obyčajnej na juhozápadnom okraji rybníka č. 3, mimo priestoru obsadeného škorcami. Stávalo sa iba výnimočne, aby odchytené a okrúžkované jedince sa opakovane chytili v danom roku ešte raz.

Využitie porastu trste ako nocoviska na rybníku zodpovedalo priebehu hniezdenia lastovičiek. Do konca júna nocovisko obsadzovali jednotlivo iba samce. Samice v tom období sedeli na prvej znáške. Po vyletení mláďat obsadili priestor prevažne iba mláďatá, ktoré tu nocovali do konca júla. Koncom júla a začiatkom augusta dochádzalo k výraznému znásobeniu počtu nocujúcich lastovičiek. Večer sa nad rybníkmi zdržiavalo a v trsti nocovalo aj 1 500 kusov lastovičiek. Od 10. augusta na lokalite začínali pribúdať aj dospelé jedince, ktoré už ukončili hniezdenie. Podľa počtu odchytených lastovičiek je preukázateľné, že lokalita slúži ako významné nocovisko jedincom zo širšieho okolia v čase hniezdenia a vyvážania mláďat. Dokazujú to aj spätné hlásenia brehulí obyčajných okrúžkovaných pri Ostrovanoch (6 km juhovýchodne od lokality) a kontrolovaných na nocovisku v Uzovskom Šalgove v ten istý alebo nasledujúci deň. Podľa počtu jedincov na nocovisku a možnému počtu vyvedených mláďat v obci Uzovský Šalgov a iných obcí v okolí je lokalita dočasným miestom nocovania v čase hniezdenia a počas migrácie. Päť lastovičiek okrúžkovaných na lokalite bolo odčítaných na podobnom nocovisku, vzdialenom 56 km pri obci Nižný Hrabovec (okr. Vranov n/T) a ďalšie tri na nocovisku pri obci Plešivec (okr. Rožňava) už po troch dňoch od okrúžkovania.

Zaujímavosťou na lokalite bol odchyt hybridu medzi lastovičkou a belorítkou 11.8.2013.

Záver

Porasty trste obyčajnej (*Phragmites communis*) na rybníkoch v Uzovskom Šalgove sú významným nocoviskom vtákov v Spišsko-šarišskom medzihorí. Nocujú tu v hniezdnom období a počas migrácie tisíce škorcov obyčajných (*Sturnus vulgaris*), lastovičiek obyčajných (*Hirundo rustica*) a stovky ďalších druhov vtákov. Počas nášho prieskumu v rokoch 2011 – 2014 sme na rybníkoch chytili a okrúžkovali 4 302 lastovičiek obyčajných (*Hirundo rustica*) a 280 brehulí obyčajných (*Riparia riparia*). Počet hniezdných párov lastovičiek v obci a zistený stav na nocovisku potvrdzujú, že lokalita je využívaná ako nocovisko nielen v čase hniezdenia, ale hlavne v čase migrácie. Spätné hlásenia svedčia o tom, že migrujúce vtáky lokalitu využívajú krátkodobo.

Podakovanie Za spoluprácu pri odchyte a krúžkovaní ďakujeme Petrovi Krišovskému staršiemu, Ing. Tomášovi Vatychovi a Bc. Stanislavovi Grešovi.

Literatúra

PALAŠTHY J, VOSKÁR J, 1966: Torysa migračná cesta vtáctva. Východoslovenské vydavateľstvo Košice: 122

KAŇUCH P, PAVÚK J, SÁROSSY M, FECKO M, FULÍN M, IMRICH P, KRÍŠOVSKÝ P, OLEJÁR I, SEDLÁK M & VRÁBEL P, 2006: Torysa migračná cesta vtáctva po 40 rokoch. Tichodroma 18: 31-42

/prednáška/